

”Forklaringsmodeller til hundens atferd!” (Nils A. Johannessen)

Det er forvirrende for mange hundeeiere å motta gode (ofte motstridene) råd om hvordan hvalpen skal oppdras for å bli en grei hund som voksen. Oppdrettere gir gjerne sine råd, instruktører i en hundeklubb andre og gode venner et tredje råd som gjerne ”slår beina under” de to andre. Det kan være forskjellige årsaker til dette, det kan skyldes at man har forskjellig kunnskapsmessig bakgrunn, ulike mål eller man har erfart at nevnte råd ga løsning på en hund en gang i tiden! Ofte glemmer man alle de andre stimuli som var ”involvert” og hadde betydning for resultatet. Det må være frustrerende for mange førstegangs hvalpekjøpere å komme til et miljø hvor rådene og ideologiene er så motstridende! Hvorfor er det blitt slik?

Vi har alle vært gjennom flere faser i vår kunnskapinnhenting. Etter det første dressurkurset eller etter å ha lest den første boken om hund, ble noen "spesialister". *"I de blindes verden er den enøyde konge"*, heter det.

Etterhvert som man fordyper seg, får man ofte flere svar på samme spørsmål. Forvirringen øker, ikke sant? Har man problemer med hundeholdet, får man mange gode, velmenende og dessverre ofte motstridende råd. Lykkes man dårlig, blir hundeholdet gjerne en pest og en plage snarere enn en berikelse.

Ifølge en undersøkelse, utført av Roger Mugford, ville 1/3 av hundeeierne ikke skaffe seg hund igjen. Årsakene skyldes i hovedsak at hundeholdet var problematisk eller hundens atferd ikke svarte til forventningene. 10% hadde hunder med betydelige problematferder og eierne likte ikke sine egne hunder. (Vel, kanskje kan vi ta det med ro, tross alt er det minst 45% - 55% av oss som ikke er tilfreds med ektefellen ifølge skilsmissestatistikken. Samlivet med hunder "fikser" vi bedre.)

Har man en hund som har kommet seg opp på bordet og spiser dagens middagsmat får man et utall av velmenende råd om hvordan man skal løse det. Rådene kan variere fra at man skal ”banke” hunden uansett hvor lenge det er siden den forbudte atferden skjedde. Enkelte kan ”se” at hunden skammer seg og derfor er straff betimelig. Andre vil at man skal ignorerer hunden på bordet, vente til den går ned av seg selv og belønne det å være på gulvet med å gi den desserten. Det er ikke rart at mange undres over hva man skal gjøre for å få en grei, medgjørlig hund. De lærde strides også. "Etologer" og "læringspsykologer" har til tider forskjellige råd å gi og forklaringer til årsak til atferder.

Det etologiske synet på atferd kan illustreres med følgende sitat fra etolog Erik Wilsson: "Det er likeså sjeldent meningsfullt å skille mellom medfødt og innlært atferd. En god regel er å betrakte all atferd som medfødt, men samtidig være klar over atferdene kan påvirkes gjennom innlæring." Andre etologer snakker (ofte) om predisponert eller lite "miljøelastisk" atferd, atferd som lett kommer til "overflaten" om ikke miljøet tar sine forhåndsregler. Fra et læringspsykologisk ståsted vil man skille mellom medfødt og lært atferd. Hvordan hunden skal kommunisere med andre hunder, omgås mennesker, hva den skal vise redsel for eller når den skal benytte seg av aggresjon, er lærte atferder.

Det er problematisk å forklare/forstå hvorfor hunder gjør som de gjør i enhver sammenheng. Skal man analysere eller forklare atferd hos hunder (andre dyr også), må man ha klart for seg kompleksiteten eller alle de faktorer som spiller en rolle i den atferden som et individ utøver. Det er fire nivåer eller forklaringsmodeller til dyrs atferd.

1. **Hvilke forutgående stimuli** utløste atferden? Det er ytre og indre stimuli som utløser atferden. Hannspurver synger fordi dagslengden øker og testosteronnivået likeså, og fordi andre hanner synger eller bare ved synet av deres farger. Bjeffer hunden din i en gitt sammenheng, så kan man forklare det utfra hvilke indre eller ytre stimuli som utløste atferden. Stimulusen kan være at det ringte på døren eller synet av en annen hund.
2. Fra hunden er født til vi møter den har den sin helt private læringshistorie. Det kalles det **ontogenetiske nivå**. Det forklarer hvordan hendelser og opplevelser tidligere i livet påvirker den videre utvikling. Man forklarer hvilke opprettholdende konsekvenser som har ført til at atferden forblir på individets atferdsrepertoar. Et eksempel er hunden som har erfart at bjeffing fører til at mennesker den er usikker på, går bort fra den, det "farlige" forsvinner. Bjeffingen har vært formålstjenlig for hunden. Derfor vil hunden gjerne velge samme atferd i liknende situasjoner senere i livet.

Nivå 1 og 2 er nivåer som er mest nærliggende i tid og som vanligvis er nivåer som læringspsykologer er mest opptatt av. Nivå 3 og 4 kalles; "de fjerntliggende nivåer", det ultimate nivå, og det er vanligvis problemstillinger eller forklaringsmodeller som etologene eller biologene har vært mest opptatte av. De ultimate spørsmål, gir svar som kartlegger de fjerntliggende årsaker til atferd. Det er ikke særlig fruktbart å bruke for mye tid på "hvem" som kan gi de beste svarene - det kommer an på hvordan man spør!

For den som allerede har kjøpt seg en hund, som ikke alltid oppfører seg ønskelig, bør man stille spørsmål på nivå 1 og 2 fordi der finner man "svarene" eller miljøbetingelsene som kan endre atferd hos individet! Det er de lærte atferdene vi som eiere har rimelig kontroll over, og det er følgelig der vi kan gjøre noe til hundeholdets beste. Det er der man befinner seg akkurat "nå" i hundens erfaringshistorie man kan "gripe" inn å legge forholdene til rette slik at hunden får de erfaringene vi er best tjent med. Oppdrettere må selvsagt være interessert i alle nivåer.

3. Det **fylogenetiske nivå**, eller hvordan arten har utviklet seg gjennom generasjonene, særlig er betydningen av genetisk variasjon og naturlig seleksjon. Her forklarer man f. eks. hvorfor det er så store variasjoner i størrelse blant ulv, og hvilke betingelser i miljøet som har ført frem til den "spesielle" størrelsen eller jaktmetoden. De best tilpassningsdyktige individene fører slekten videre.
4. Det **funksjonelle nivå** eller atferdens virkninger og funksjoner innefor det aktuelle sosiale og fysiske miljø. Man forklarer hvilke funksjon atferden har i forhold til reproduksjon og det å overleve. Hunden bjeffer f. eks. for å varsle flokkmedlemmer om en inntrenger som kan være farlig for flokken. Hannspurven synger for å hevde sitt revir og lokke til seg hunner. Dette er atferder som er nødvendige for at individet skal kunne føre sine gener videre.

Mange har fått den oppfatning at tilhengere av at "etologskolen" driver med en hard innlæringsmetode, mens "psykologene" står for den myke "pølsedressuren", bruker bare positiv forsterkning og "bannlyser" straff. Læringspsykologene støtter seg på resultater av forskning på dyrs atferd i laboratorier. De som er tilhengere av det "etologiske syn på atferd" (slik det kommer frem i enkelte hundebøker), henviser ofte til morens, les tispens, oppdragelse av hvalpene og at livet i naturen forholder seg annerledes enn i et laboratorium. "Naturmetoden" er brutal og der tales det ikke slinger i valsen, sies det. Noen mennesker "ser" pro-sosial atferd hos tispens, andre "ser" den oppdragende og gjerne straffende tipse! Ja, enkelte ser på hunden som en egoist som intet gjør uten å få fordel av det selv!

Med slike forskjellige utgangspunkt, må rådene man får med hensyn til oppdragelse bli forskjellige! Selvsagt er livet så komplisert at begge typer finnes, og mange individer kan veksle mellom pro-sosial atferd og egennyttig atferd. Skillet går på synet om de pro-sosiale atferdene er lærte eller medfødte. Noen tisper er flinke til å løse konflikter uten aggresjon, andre er det ikke. Jeg er ikke i tvil om hvilke tisper som er den beste mor og hvem som med størst sannsynlighet vil få avkom som løser konflikter uten aggresjon!

Nesten 90% av alle hundeeiere prater med hundene sine og betrakter hundene som familiedlemmer. Når vi betrakter hundene som "små pelskleddede mennesker", mister vi nok litt av den avstanden som trengs for å se på hundene som de dyrene de er. Vi ser på hunders atferd i menneskelige termer, og mange menneskeliggjør dem så mye at man ikke ser hundene som de er, med sine muligheter og begrensninger! Erfarne hundefolk vet mye om hund og kan fremfor alt kommunisere med hundene sine, gjøre seg forstått og forstå hunder, men hvordan "kommuniserer" vi så "best" med dem? Først og fremst må lære seg forstå hundens signaler, de dpende ikke minst, og bli sitt eget kroppsspråk og væremåte bevisst! Deretter handler det, etter mitt skjønn, om å kjenne til hvalpens behov for et harmonisk og rikt oppvekstmiljø og hvalpens utvikling til voksent individ.

Det "handler" også om "troen på straff", om mennesker noen gang kan bli "ulvemor" for hundene sine og hvordan man "former" og opprettholder ønsket atferd på hundene. Man er dypt uenige om man av og til skal rose/forsterke/belønne høvisk atferd hos hunden, eller om man alltid skal ta den for gitt og ignorere den. Tiden er moden for at mer informasjon om hvordan atferder erfares og læres, får innpass i "hundemiljøet", til beste for hundeholdet!

Skal man tukte den man elsker eller forklare, forstå sammenhengene rundt uønsket atferd og endre betingelsene på en behagelig måte uten straff (påføre ubehag) for å få frem ønsket atferd? Øye for øye, tann for tann står det i en hellig bok. Den type "læringspsykologi" var skrevet lenge før man visste hvordan atferder erfares, læres og opprettholdes. Til tross for det finnes det faktisk mennesker som sverger til de metodene den dag i dag. Forstå det den som kan! I den anledning vil jeg anbefale på det varmeste instruktører og andre interesserte å lese "Positiv forsterkning" av Karen Pryor. Den kunnskap man kan få etter å ha lest den, vil være utmerket med henblikk på å endre uønsket atferd og å etablere ønsket atferd både på to og firbente! Jeg vil tro at det kan være en måte å få et mer ensartet syn på oppdragelse, og hvilke metoder man med fordel kan forkaste.

Lykke til!